

Организација на
Обединетите нации
за образование,
наука и култура

100-годишнина од раѓањето
на Блаже Конески,
поет и филолог (1921-1993)

Чествувана во соработка со УНЕСКО

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

XLVIII МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА LIV ЛЕТНА ШКОЛА НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Охрид, 3 и 4 септември 2021 година

СКОПЈЕ, 2022

**XLVIII МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА
КОНФЕРЕНЦИЈА НА LIV ЛЕТНА ШКОЛА
НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И
КУЛТУРА**

Охрид, 3 и 4 септември 2021 година

Издавач: Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

За издавачот:

проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

XLVIII меѓународна научна конференција на LIV летна школа на
МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Уредник: проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор на Универзитетот
„Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Редакциски одбор:

акад. Виктор Фридман

акад. Ала Шешкен

проф. д-р Ордан Чукалиев

проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска

проф. д-р Станислава-Саша Тофоска

проф. д-р Трајче Стамески

м-р Евдокија Илијевска

Јазична редакција: МОМЕНТ МАЛ ДОО-СКОПЈЕ

Компјутерска обработка: ПЕЧАТНИЦА НАПРЕДОК ДООЕЛ
ТЕТОВО

Печати: ПЕЧАТНИЦА НАПРЕДОК ДООЕЛ ТЕТОВО

Тираж: 150 примероци

СОДРЖИНА

ЛИНГВИСТИЧКА СЕКЦИЈА

(координатор: проф. д-р Станислава-Саша Тофоска)	9
1.1 ЛИНГВИСТИЧКИТЕ ТРУДОВИ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ КАКО ИНСПИРАЦИЈА ЗА ПРОУЧУВАЊЕ НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	11
Димитар Пандев ГРАМАТИЧКИТЕ СОГОВОРНИЦИ НА КОНЕСКИ	13
Грејс Филдер, Елена Петроска ПРЕКУ КОНЕСКИ ДО ЛЕКОВ	30
Motoki Nomachi INTERACTIONS BETWEEN BLAŽE KONESKI AND SAMUİL BERNŠTEJN: FROM UNPUBLISHED ARCHIVAL MATERIALS (CORRESPONDENCE FROM KONESKI TO BERNŠTEJN IN THE 1940s AND 1950s)	43
Елена Верижникова БЛАЖЕ КОНЕСКИ И МАКЕДОНСКАТА ЛЕКСИКОГРАФИЈА	62
Лилјана Макаријоска ПРИДОНЕСОТ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ ЗА ПРОУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКОТО РАКОПИСНО НАСЛЕДСТВО	74
Симон Саздов ГРАМАТИКАТА НА КОНЕСКИ КАКО ВЕЧНА ИНСПИРАЦИЈА ЗА ПРОУЧУВАЊЕ НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	90
Гордана Алексова КОНЦЕПТОТ НА КОНЕСКИ ЗА „ПОВРЗУВАЊЕ НА ПЛАНОВИТЕ“ И НЕГОВИОТ ОДРАЗ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК	101
Бојан Петревски ПРИЛОЗИТЕ КАКО ЗБОРОВНА ГРУПА ВО ГРАМАТИКАТА НА КОНЕСКИ И НИВНАТА КЛАСИФИКАЦИЈА ДЕНЕС	115
Марија Пандева МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ И МОДАЛНИТЕ ЗБОРОВИ КАЈ БЛАЖЕ КОНЕСКИ	124
Мария Хажомия БИ-КОНСТРУКЦИИ В ЛИТЕРАТУРНОМ ТВОРЧЕСТВЕ БЛАЖЕ КОНЕСКОГО	136

1.2. ЗА ПРЕПЕВИТЕ НА И ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ	149
Лидија Танушевска ОЧУДЕНИ ИМЕНСКИ ЗБОРОВИ ВО ПРЕПЕВИТЕ НА КОНЕСКИ ОД ПОЛСКИ ЈАЗИК	151
Силвана Симоска ПРЕПЕВИ ПРЕД ПРЕМИНОТ: ТАЖАЧКАТА (ГЕРМАНСКИ КЛАСИЦИ) ВО ПРЕПЕВ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	162
Милена Касапоска-Чадловска ЈАЗИЧНА АНАЛИЗА НА ФРАНЦУСКИОТ ПРЕПЕВ НА „БОЛЕН ДОЈЧИН“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ	173
 2. МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И ДРУГИТЕ ЈАЗИЦИ	187
Марјан Марковиќ ФОРМАЛНА И СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА НА ПРАСЛОВЕНСКИОТ КОРЕН *ZЪR- ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	189
Рајна Драгићевић СЕМАНТИКА ПРИДЕВА КОЈИМА СЕ ОЗНАЧАВА ТЕМПЕРАТУРА У СРПСКОМ, МАКЕДОНСКОМ И ДРУГИМ ЈЕЗИЦИМА	198
Елка Јачева-Улчар МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК vs. БУГАРСКИОТ. ИСТОРИСКИ ПРЕГЛЕД И СОВРЕМЕННОСТ	217
Елени Бужаровска, Лилјана Митковска НЕМАРКИРАНА ПРОМЕНА НА ВАЛЕНЦИЈАТА: ТРАНЗИТИВИЗАЦИЈА НА ГЛАГОЛИ СО ПРЕДЛОШКИ ОБЈЕКТ	235
Бобан Карапејовски ФУНКЦИОНАЛНАТА РЕЧЕНИЧНА ПЕРСПЕКТИВА И ЧЛЕНОТ	252
Биљана Стојановска, Михаела Матешкиќ ДЕИКТИЧКИТЕ ЗБОРОВИ И ТЕКСТОТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ХРВАТСКИОТ ЈАЗИК	262
Lidija Cvikić, Jelena Cvitanušić PARALELNI KORPUSI U UČENJU SRODNIH JEZIKA: VEZNICI BUDUĆI DA, ZATO ŠTO, JER I NJIHOVI MAKEDONSKI PRIJEVODNI EKVIVALENTI	274

Tamara Turza-Bogdan RAZVOJ PISMENOSTI I USVAJANJE JEZIKA OBRAZOVANJA NA PRIMJERU TRIJU JEZIKA: HRVATSKOG, MAKEDONSKOG I SLOVENSKOG	298
Руска Ивановска-Наскова ЕЛЕКТРОНСКИ РЕЧНИЦИ НА МАКЕДОНСКИОТ И НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК: СОСТОЈБА И ПЕРСПЕКТИВИ	314
Емилија Бојковска, Емина Авдиќ МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО РАСПОН МЕЃУ ДОМАШНОТО И ВЛИЈАНИЕТО НА ТУЃОТО	332
Ирина Бабамова СТРУКТУРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ТЕРМИНИ И ТЕРМИНОЛОШКИ ИЗРАЗИ ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК ПОВРЗАНИ СО КОВИД-ПАНДЕМИЈАТА И НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
Милена Саздовска-Пигуловска УПОТРЕБА НА ЕВРОЖАРГОНОТ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	367
Лилјана Макаријоска, Бисера Павлеска-Георгиевска СПОРЕДБЕНИТЕ ЗООНИМСКИ ФРАЗЕМИ ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ КОНТЕКСТ	387
Сања Михајловиќ-Костадиновска ПРЕВЕДУВАЊЕТО ФРАЗЕОЛОШКИ ИЗРАЗИ ОД ШПАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД КНИГАТА „ПИШУВАЧИТЕ НА ПИСМА“ ОД БЕАТРИС ОСЕС	408
Радица Никодиновска ЈАЗИЧНО-КУЛТУРОЛОШКИ ПРЕМОСТУВАЊА ПРИ ПРЕВЕДУВАЊЕТО ДЕТСКА ЛИТЕРАТУРА НИЗ ПРИМЕРИ ОД РОМАНОТ „ПОЛИКСЕНА СО ПРАСЕТО“ ОД БЈАНКА ПИЦОРНО И ЗБИРКАТА „ИТАЛИЈАНСКИ ПРИКАЗНИ“ ОД ИТАЛО КАЛВИНО	432
ЛИТЕРАТУРНА СЕКЦИЈА (координатор: проф. д-р Трајче Стамески)	449
1. УМЕТНИЧКИОТ И КНИЖЕВНО-НАУЧНИОТ УНИВЕРЗУМ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	451
Весна Мојсова-Чепишевска ДЕТЕТО ВО ГОЛЕМИОТ ПОЕТ КОНЕСКИ	453
Славица Србиновска БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО СВЕТОТ НА ПЕШНАТА И НА ЛЕГЕНДАТА	462

Људмил Спасов НЕКОИ ЗАБЕЛЕШКИ ВО ДНЕВНИЦИТЕ НА АКАДЕМИК АЛЕКСАНДАР СПАСОВ ПОСВЕТЕНИ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	479
Искра Тасевска Хаџи-Бошкова ЕПИТАФОТ НА КИРИЛ ПЕЈЧИЛОВИЌ КАКО КНИЖЕВНОИСТОРИСКИ И ЖАНРОВСКИ ФЕНОМЕН ВО ИСТРАЖУВАЊАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	487
Марија Ѓорѓиева Димова МЕТАЛИРСКИТЕ ВАРИЈАЦИИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	498
Марина Даниловска, Марина Спасовска БЛАЖЕ КОНЕСКИ И ФОЛКЛОРОТ	516
Славица Петровска-Ѓорѓевска УЛОГАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО ПОПУЛАРИЗАЦИЈАТА НА ТИКВЕШКИОТ ЗБОРНИК	526
Лидија Капушевска-Дракулевска ПОЕТСКИТЕ СОЗВУЧЈА: КОНЕСКИ VS. БЛОК И ГОГОЉ	536
Намита Субиото ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКА КУЛТУРА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО ЉУБЉАНА: ЕДЕН ОБИД	545
Јелена Стошиќ, Мирјана Д. Бојаниќ Ѓирковиќ КЊИЖЕВНОНАУЧНИ И ЛИНГВИСТИЧКИ НАЗОРИ БЛАЖЕТА КОНЕСКОГ	553
Иван Антоновски МЛАДИОТ КОНЕСКИ И ДРАМСКИОТ ТЕКСТ	569
2. МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА НАСПРЕМА ДРУГИТЕ ЛИТЕРАТУРИ И КУЛТУРИ	579
Zlatko Kramarić ZAŠTO SAM SE 2011. OSJEĆAO MAKEDONCEM ILI ZAŠTO VOLIM „MALE NARODE“	581

Ема Лакинска ДИЈАЛОГОТ НА МАКЕДОНСКАТА СОВРЕМЕНА КНИЖЕВНОСТ СО СВЕТСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО (СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ: ДРАМАТА <i>ШЕХЕРЕЗАДА – ЦРНА КОМЕДИЈА ВО ИЛЈАДА И ЕДНА МИНУТА</i> НА СРЃАН ЈАНАКИЈЕВИЌ)	590
Дарин Ангеловски КЛАСИЧНАТА КУЛТУРА ВО МАКЕДОНСКИОТ СОВРЕМЕН РАСКАЗ	608
Жарко Иванов <i>МАЛИОТ ЧОВЕК ВО ГОЛЕМИОТ КНИЖЕВЕН СВЕТ РЕЦЕПЦИЈАТА НА „ЧОВЕЧУЛЕЦ“ ОД АЛЕКСАНДАР ПРОКОПИЕВ ВО ЕВРОПСКИОТ КНИЖЕВЕН КОНТЕКСТ</i>	618
Татјана Б. Ефтимоска ДЕТЕТО-РАСКАЖУВАЧ ВО РОМАНИТЕ „МАЦУН“ НА В. УРОШЕВИЌ И „SEMPER IDEM“ НА Ѓ. ЛЕБОВИЌ, ИЛИ: ДАЛИ СЕ ДЕЦАТА РАСКАЖУВАЧКИ ПРОЛЕТАРИЈАТ? ..	636

м-р Иван Антоновски
Филолошки факултет „Блаже Конески“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
i.antonovski@gmail.com

МЛАДИОТ КОНЕСКИ И ДРАМСКИОТ ТЕКСТ

Препрочитување на „Гладна кокошка сонуге“

Апстракт: Текстот поаѓа од фактот дека во анализите и валоризацијата на творечкиот опус на Блаже Конески, неретко, се изостава или само поплатно, без позначајни аотации се споменува неговиот влог во македонската драма и театар во периодот по Втората светска војна, првенствено со напомнување на неговиот работен ангажман во Македонскиот народен театар. Притоа, одделно се задржуваме на препрочитување на драмскиот текст „Гладна кокошка просо сонуге“, којашто иако е едночинка, всушност е првиот публикуван и изведен драмски текст од македонски автор во повоена Македонија. Драмскиот текст се анализира и од книжевна и од културолошка перспектива. Од една страна се анализира согласно со книжевно-теориските поимања за драмскиот текст, но едновремено, имајќи го во предвид и општествено-политичкиот контекст во времето на неговото настанување, во него се препознаваат и мисловни, општествено-критички суптилнооти на младиот Конески. Текстот одново ги актуализира прашањата за опфатот на влогот на Конески во севкупната македонска современа култура.

Клучни зборови: Блаже Конески, драмски текст, „Гладна кокошка просо сонуге“, македонски театар, едночинка, повоена македонска книжевност

МЛАДИОТ КОНЕСКИ И ДРАМСКИОТ ТЕКСТ

Препрочитување на „Гладна кокошка просо сонуге“

При анализа на целосната, неселектирана библиографија на Блаже Конески, меѓу другото се воочува фактот дека бројот на неговите текстови / дела објавени во првата година по Ослободувањето, односно во 1945 година е импозантен – дури 20 текстови и тоа без меѓу нив да се вбројуваат текстовите објавени во „Остен“. Најголемиот дел од нив се од областа на лингвистиката, како и од областа на книжевната историја, естетиката и журналистиката, но покрај нив и двете публикации во коишто се јавува како редактор, се и четири преводи и две објавени уметнички

дела – поемата „Мостот“ и драмолетката „Гладна кокошка просо сонуе“. Нагласувањето на импозантноста на бројноста на текстовите од опусот на Конески се потпира на перцепцијата дека таа се има случено во една клучна, пресвртна година на непрекинати обиди и настојувања за засилено остварување на македонската како современа национална култура и за развој на македонскиот литературен јазик како нејзин суштествен елемент и тоа како што посведочува самиот Конески, преку оригиналната и преводната литература, преку театарот и радиото, весниците и учебниците, како и преку другите форми на културно-општествениот живот. А тогаш, речиси штотуку дипломираниот Конески има само 24 години и објавува 20 текстови, од коишто не мал дел и денес се едни од клучните референци не само во историографското, хронолошко проследување на современата македонска култура и на развојот на македонската лингвистика и книжевна наука, туку и во критичкото, научно вреднување на некои дела и прашања на коишто се осврнува младиот Конески. Се чини дека и квалификативот „импозантен“, недоволно го истакнува влогот на Конески во тогашниот општествен и културен контекст, од аспект на устројувањето на македонското културно, но и научно живеење, особено ако се има во предвид и неговата севкупна улога во оформувањето на Македонскиот народен театар и на новиот, македонски универзитетски центар – на Универзитетот во Скопје.

Одделно поглавје на влогот на Конески во таа 1945 година, неспорно е она што го има остварено за македонскиот театар и македонската драматургија. Притоа, тој влог не се темели само на неговиот ангажман како лектор во Македонскиот народен театар и на преводот на драмата „Платон Кречет“ – остварувањата на коишто најчесто се реферира кога се говори за поврзаноста на Конески со драматургијата, туку и на драмолетката „Гладна кокошка просо сонуе“. Впрочем, таа е првиот објавен (како книга) и на официјална сцена одигран драмски текст од македонски автор напишан по Втората светска војна. Оттука, влогот на Конески е повеќестран, но не е поврзан само со туѓиот (преведен) текст, туку и со авторскиот драмски текст. Но, сепак, ако се анализира колкаво внимание е посветено на секој од текстовите на Конески објавени во 1945 година, при валоризацијата на неговото севкупно дело, се доаѓа до констатација дека се чини најмалку внимание е посветено и пред сè само попатно се споменува драмолетката „Гладна кокошка просо сонуе“, со којашто тогаш младиот Конески не се остварува само преку препрочитување и преведување, туку и со создавање драмски текст.

За непосветеното внимание на овој книжевен текст на Конески, сведочи и тоа што во клучната публикација „Основоположници на македонската драмска литература“ (Алексиев 1976), како и во публикацијата „Театарот во Македонија“ и тоа во ниту едно нејзино издание (Стефановски 1976 и 2012), драмолетката на Конески не е коментирана. Дополнително, таа е изоставена и во критичките сеопфатни осврнувања на македонската повоена литература (Друговац 1979). Оттука се наметнува дилемата зошто низ годините, толку скромно внимание се посветувало на оваа драмолетка, особено ако се има во предвид дека таа е првиот објавен драмски текст од македонски автор по Втората светска војна. Впрочем, ако критички се согледа што сè било сегмент на сцената во тој период на и во преносна и во буквална смисла, партизанското настојување за остварување македонска сценска уметност, „Гладна кокошка просо сонуге“ се издвојува и како еден од ретките обиди за автентичен, драмски текст од македонски автор, којшто не клони само кон догматска, дидактичка постановка.

Неспорно е дека со оваа драмолетка, Конески не постигнува творечки резултат којшто е еквивалентен на оној што го постигнува со други сегменти на неговото творештво од тој период, заради што и не може да се перципира со истите високи вредносни оценки од книжевната наука. Но едновремено, исчитувајќи ја од временска дистанца којашто овозможува перцепција без обременетост од диоптријата на општествено-политичкиот контекст, сепак се доаѓа до констатација дека станува збор за постигнат завиден творечки резултат, па дури и импозантен за тоа време – творечки резултат, којшто не би требало да е така лесно одминлив за македонската книжевна историја.

Како што Конески, сеќавајќи се на своите средби со Вапцаров ќе рече дека во периодот кога Вапцаров е активен, на него се гледало како на поет-почетник, а дури подоцна во неговата поезија се препознале вредностите што таа ги поседувала (Андреевски 1991), така и за „Гладна кокошка просо сонуге“, денес може и треба да се рече дека е драмски текст со квалитети и одлики коишто не дошле до израз во критичката перцепција во периодот на и по неговото настанување, но може да се забележат со микропрочитот што би се остварил со денешното книжевно искуство.

„Тоа е хумористичен текст, во еден чин. Се работи за една комична ситуација, во која ги поставувам некои приврзаници на монархијата. Тогаш беше актуелно избирањето на формата на државата. Се разбира, се знаеше дека тоа ќе биде република, федерално установена. Но сепак, во меѓународниот контекст не беше без значење да се крева глас против монархијата.“

(Андреевски 1991: 160) Вака Конески говори за „Гладна кокошка просо сонуе“ и тоа четириесетина години по нејзиното настанување. Токму ваквиот контекст којшто го претставува и хронотопот на драмското дејство во едночинката, се чини придонесува за нејзиното перципирање како ангажиран драмски текст, при што фокусот се става исклучиво на ангажираноста, а не и на анализата на текстот на други интерпретативни рамништа, секако книжевно-теориски.

Ваквото стојалиште се потпира и на малку познатите информации коишто Конески ги споделува во разговорите со Цане Андреевски: „На премиерата случајно се најде и Радован Зоговиќ, тогаш дојден во Скопје по некоја работа. И Радован оценил дека е многу добра едночинката, ама дека не е опортуно баш во тој момент да се инсистира врз таа тема. И посветувал да не се прикажува натаму. Веројатно била меродавна политичката клима во тој момент. Почнале разговори со Шубашиќ во тој момент и не требало да се иритира другата страна или некои луѓе, што на некој начин биле сврзани, можеби не цврсто, со другата страна. Таа едночинка доживеа само една премиера. Но во провинцијата, јас случајно знам, еднаш во Струга и подоцна, ја слушнав преку гласноговорникот. На улица се слушаше. Го читаа текстот.“ На тоа и Андреевски додава дека „со сигурност може да се рече дека таа живееше на сцената, но преку активноста на аматерските драмски групи.“ (Андреевски 1991: 161)

Имајќи ги во предвид позициите на Зоговиќ во т.н. „судир на книжевната левица“, јасно е на кое интерпретативно рамниште е вреднуван и доживуван овој драмски текст од страна на тогашниот книжевно-политички естаблишмент. Но, од друга страна, се чини, интересот за текстот од страна на „обичното граѓанство“ во тој период не се должи само на потребата од своја сцена и на поврзаноста со самоидентификацијата во перцепцијата за Другиот што им се припишува на ликовите (иако тоа е во преден план), туку и на книжевните елементи на коишто почива текстот, а коишто иако интуитивно го прават привлечен за публиката.

* * *

Овој пат ќе посочиме само неколку од тие книжевни елементи – особености на текстот, коишто впрочем се и појдовни точки за натамошни навраќања и нови исчитувања на оваа драмолетка на Конески.

Во функција на формата – едночинка, Конески исклучително и изненадувачки вешто структурира текст во којшто заплетот

претходи на драмското дејство. А за заплет избира добро позната книжевна стратегија – недоразбирањето и погрешното толкување на знакот. Драмското во текстот се засновува врз погрешно протолкуван, инаку долго очекуван знак од страна на главните ликови. Неспорно е дека ваквата „драмска стапица“ ја има и во „Ревизор“ на Гогољ и во „Сомнително лице“ од Бранислав Нушиќ. Но, Конески оди и чекор понатаму. Од една страна, во заплетот што претходи на дејството на сцената е присутно, како што констатира Димитар Пандев, „непомирливо несфаќање на промената, како заслепено отсуство на слух за промената и на можноста од поинакво „читање“ на знаците: ‘пукотницата’ како етнокултурен знак, во дадена типична средина, со значење “веселба” наспроти ‘пукотницата’ како знак во услови на војна. Станува збор, значи, за семиотичко читање на знаците во зависност од сопствените (личните) очекувања на нови ситуации (говорни чинови), за толкување на знакот во согласност со сопствениот поглед на свет, за некоординирана комуникација на ликовите со стварноста.“ (Пандев 2012: 33)

Но, од друга страна, во текот на самото дејство се појавува познатиот драмски момент на погрешна идентификација на дојденец врз основа на претходно добиена „доверлива“ информација – во овој случај пијаниот „четник“ во домот на главниот лик. Сепак, ваквото „драмско решение“ како стапица и за ликот и за публиката, употребено од Конески, иако претходно видено кај Гогољ и кај Нушиќ, а не помалку и во „Парите се отепувачка“ од Ристо Крле, веќе познат елемент-ситуација во драмската книжевност, во конкретниот книжевен моментум, не може да се смета за анахроно, бидејќи впрочем, само две години пред објавувањето и изведувањето на „Гладна кокошка просо сонуе“ го има и во „Недоразбирање“ од Албер Ками. Дури, без хиперболизација, ваквата поставеност на „драмска стапица“ пред и во дејството е и своевидно посебно значајно остварување во македонската драмска традиција, имајќи го во предвид дотогашниот тек на развојот на македонското драмско творештво, доминантно свртено кон битовата драма. Оттука, евидентно е дека во осмислувањето и остварувањето на драмскиот текст, Конески го има ползувано своето знаење и искуство со драмските текстови како филолог, но не станува збор за грубо шаблонизирано ползување на теоријата за оформување на текстот, затоа што се евидентни и отстапки од канонизираните матрици. Сепак, ползувана е можноста таквата „драмска стапица“ да се искористи и за остварување хумор, што се чини во тој период има и

културолошки, не само книжевни побуди – обичниот човек да се привлече кон театарот.

Ликовите во овој текст на Конески се семантички полни, но нестатични – не доживуваат иницијација, туку преку драмското дејство се јавуваат во едно книжевно промислено, грубо реално издание. Доминантното интерпретирање на ликовите, најверојатно, во досегашните исчитувања се темели на атрибутите што им се припишуваат од самиот автор. Но, за да се вреднува од книжевен аспект, до потемелна интерпретација се доаѓа ако се оствари деконструкција на ликовите и ако тие се интерпретираат во својата суштина – како карактери. Односно, со деконструкција којашто вклучува и дисекција на ликот што подразбира и деидеологизација на текстот и негово перципирање без обременост со хронопот, тие пред сè се ликови на секое секојдневје – тие не се само четници и бугарофили, туку пред сè се ликови коишто се слика, критика и исмевање на карактерите без суштинска подготвеност за борба и идеи, парадни карактери со лукративни побуди, коишто во општеството егзистираат само преку вклопување во општествената конвенција. Тие се критика и на карактерите, а само на површинско рамниште, интерпретирано во тогаш актуелниот хронотоп се и критика на конкретните монархистички и големодржавни идеали, коишто им се припишуваат заради одредена ангажираност на текстот. Но, ангажираност којашто не е „книжевно зло“, односно не ги менува или одредува естетските димензии на текстот.

Неслучајно, во драмскиот текст покрај македонскиот јазик, се јавуваат и српскиот јазик и бугарскиот јазик, коишто ја имаат функцијата и на етикета на ликовите, во рамките на ангажираноста на текстот. Како што констатира и Пандев, „од јазичен аспект, оваа агитка го привлекува вниманието на читателот преку воспоставената диглосија кај одделни македонски родени зборуваачи, претставени во драмата преку соодветни ликови како приврзаници на туѓи идеологии (српската, бугарската), по однос на употребата на македонскиот народен јазик наспроти употребата на српскиот односно на бугарскиот јазик. Целта на агитките, бездруго, била да се исмеат реакционерите на револуцијата.“ (Пандев 2012: 33)

Но, конкретната агитка, чијашто успешна инкорпорираност во драмскиот текст, повторно ја отсликува и филолошката претходна наобразба на Конески, сепак е „данок на времето“ и на потребата / идејата за ангажираност на конкретниот текст. Зад таа агитка е второто и од оваа временска перспектива, од книжевен аспект посуштинско интерпретативно рамниште на ликовите, коешто

повторно упатува кон поимањето на карактери, дури и изворно согласно со античкиот книжевен модел на ликот.

„Гладна кокошка просо сонуе“ е драмски текст којшто се одликува со отсуство на класичната дидактична завршница, карактеристична за догматизираните ангажирани текстови, вклучително и бројните од периодот на нејзиното настанување. Имајќи ги во предвид и развојните процеси на македонската книжевност, во случај на класично ангажиран текст, од него, во тој период би се очекувала груба дидактика. Ама во овој драмски текст, неа ја нема, иако може да се препознае суптилна хронотопски контекстуализирана порака, ако се отвори прашањето: *која е примернаџа цел и појџреба на ликовиџе на Конески?*

Оттука, се отвора и прашањето, дали при читањето на „Гладна кокошка просо сонуе“ без обременетост од општествено-политичкиот контекст на времето на нејзиното настанување, ако се направи обид за деидеологизација на текстот и тој се помести во друг хронотоп, во книжевната анализа ќе доминира подготвеноста на Конески преку драмски текст со класични, познати и препознатливи драмски стапици и елементи на структурирање на текстот и дејството, да отвори прашања за деконструкција на карактери, а не (само) на идеологии. Но едновременно се отвора и дилемата дали во конкретниот случај, таа подготвеност втемелена на филолошка ученост и авторската идеја се искористени во функција на ангажираноста на текстот или пак потребата од ангажираност е искористена за да се оствари многу посуштински драмски приказ на еден „вредносен систем“ на карактери. Несомнено, за која од двете алтернативи и да се одлучиме, ако се има во предвид дотогашниот книжевен контекст и општествено-политичките околности во коишто се развивала македонската култура, од книжевен аспект, „Гладна кокошка просо сонуе“ е мошне успешно, солидно книжевно остварување, коешто содржи атрибути на еден подготвен драмски автор, со познавање на структурата на драмскиот текст. Но, и автор којшто веќе умее да води „игра во драмскиот текст“, со заплет пред дејството и пред појавување на ликовите на сцената, со кулминација којашто всушност во текот на дејството го „заменува“ класичниот заплет итн. Оттука, релевантно и издржано е и ако се запрашаме какви драмски остварувања ќе се случеа од неговото перо, ако Конески од авторска перспектива и натаму бил посветен и на драмскиот израз.

Неспорно е дека при денешното препрочитување, овој текст се чини одново актуелен. Таа актуелност се должи и заради сегменти коишто се припишуваат на неговата ангажираност (односот кон македонскиот народ и македонскиот идентитет од страна на приврзаниците на балканските големодржавни интереси), што упатува на една културолошка димензија за уште тогашна авторски посведочена свесност за круцијалното значење на овие едновремено општествено-политички и културолошки прашања. Но сепак, актуелноста може да биде остварена и надвор од таквиот контекст и надвор од конкретната културна средина, затоа што зад првото интерпретативно рамниште се драмата на карактери и драмски отворените прашања коишто не нужно мораат да имаат (само) национална или идеолошка обоеност. Тие може и треба во натамошните исчитувања на ова дело на Конески да се согледуваат и интерпретираат и мултидисциплинарно, при што конкретните идеологии во прочитот може се заменат со некои други, од друг хронотоп. А тоа убедени сме ќе доведе до заклучок дека мошне посуштинско интерпретативно рамниште е она во коешто „Гладна кокошка просо сонуе“ е едночинка – драма на карактери.

Иако за овој текст не можеме да говориме како за пресвртен во историјата на македонската драма, се чини од културолошки аспект, според запишаните сведоштва, тој бил исклучително соодветен за привлекување на „обичниот човек“ кон театарската сцена. Дополнително, ја најавува и натамошната посветеност на Конески и на кратките форми и на фолклорот, на што сигнално укажува насловот „Гладна кокошка просо сонуе“, којшто остварува длабока семантичка врска со содржината на драмскиот текст и тоа не на првичното интерпретативно рамниште.

Едновремено, преку повторното исчитување на овој драмски текст, одново може и треба да се отвори темата за приврзаноста на Конески кон хуморот – приврзаност за којашто и самиот тој посведочува не само преку личниот ангажман во „Остен“, туку и преку споделените ставови во разговорите со Цане Андреевски. Во тие разговори, тој настапува од позиција од којашто хуморот се согледува и перципира како суштествен за книжевното дело (Андреевски 1991). Накусо, драмолетката на Конески се вбројува меѓу книжевните дела коишто се негација на тезата за естетската (не)вредност на хуморот, којашто долго беше присутна во книжеvnата наука, реферирајќи уште на античките гледишта дека хумористичното е одлика на т.н. ниска книжевност, наспроти високата уметност на трагичното.

* * *

Се чини неспорна е констатацијата дека за „Гладна кокошка просо сонуе“ можеби не може да се говори / пишува со вонсериски и глорификаторски оценки за творечкиот резултат во севкупниот контекст на дотогашната јужнословенска книжевност, а и ако се имаат во предвид и искуствата од натамошното македонско драмско творештво. Но со сите книжевни и културолошки особености коишто се одлика на овој драмски текст, тој не е и не треба да се перципира како книжевна, творечка осцилација на младиот Конески и да се „заобиколува“ во опсервирањето и валоризирањето на неговиот творечки опус. Впрочем, доколку се имаат во предвид околностите коишто го окружуваат книжевниот развој во втората половина на четириесеттите години на минатиот век, од книжевна перспектива, оваа драмолетка е значајно остварување и тоа не само во македонскиот, туку и во севкупниот јужнословенски контекст, бидејќи како творечки резултат е далеку над просечноста на тогаш актуелниот ангажиран книжевен текст.

Иако е јасен поводниот карактер на „Гладна кокошка просо сонуе“, со своите книжевни квалитети, ова дело е и додадена вредност во опусот на Конески. Сепак, тоа е согледливо само со микрочитање на текстот, со книжевна и културолошка диоптрија. Но, напомените и констатациите од овој прочит се само увод во микрочитањето на единствениот објавен драмски текст на Конески. Микропрочитот ќе треба допрва да се случи, бидејќи „Гладна кокошка просо сонуе“ е книжевна и културолошка неслучајност...

Библиографија

- Алексиев Александар 1976: *Основнојоложници на македонската драмска литература*. Скопје: Култура.
- Андреевски Цане 1991: *Разговори со Конески*. Скопје: Култура.
- Друговац Миодраг 1979: *Повоената македонска литература I*. Скопје: Просветно дело.
- Калсон Марвин. и др. 1998: *Теорија на драмата и театарот*. Скопје: Детска радост.
- Конески Блаже 1945: *Гладна кокошка и просо сонце*. Скопје: Државна штампарница „Гоце Делчев“.
- Пандев Димитар 2012: „Заложбите на Блаже Конески за македонскиот јазик и литература“. *XXXVIII Научна конференција на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, 14-15 јули 2011 година) – Литература*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје – Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, 27-47.
- Пејковски Зоран 2021: *Блаже Конески ирисуен и во македонската драматургија*. Скопје: Центар за култура и културолошки студии.
- Стефановски Ристо 1976: *Театарот во Македонија: ирило кон историјата на театарот во Македонија*. Скопје: Македонска книга.
- Стефановски Ристо 2012: *Театарот во Македонија*. Скопје: Р. Стефановски. ф